

СЕКЦІЯ № 1

Загальнотеоретичні, історичні та філософські підходи до розуміння правової доктрини

В. Д. Гончаренко,

завідувач кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України

ДВОПАЛАТНИЙ ПАРЛАМЕНТ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Проголошення у 1991 р. незалежності України поставило на порядок денний розбудову нового державного апарату, у тому числі пошук ефективної моделі організації та діяльності парламенту України. Наслідком узагальнення досвіду функціонування Верховної Ради України у перші роки незалежності стало визначення основних засад правового положення Верховної Ради України в Конституції України 1996 року. Конституція передбачає функціонування Верховної Ради України, присвятивши їй цілий розділ, в якому містяться статті 75-101 Основного Закону країн.

Згідно Конституції України 1996 р. "Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент-Верховна Рада України". Конституція передбачає діяльність в країні однопалатного парламенту. Досвід роботи Верховної Ради України після прийняття Конституції України 1996 р. свідчить, що діяльність парламенту України все ще далека від ідеалу. Тому на часі питання про доцільність впровадження в Україні двопалатного парламенту. При цьому слід зазначити, що питання бікамерального парламенту в Україні не нове. Ще на початку 1990-х років у процесі розробки проектів нової конституції країни пропонувались різні варіанти двопалатного парламенту України. На сьогоднішній день в юридичній літературі нерідко висловлюються думки про доцільність впровадження в Україні двопалатного парламенту. Так, прихильниками бікамералізму в Україні є В. Речицький, І. Юхновський, М. Оніщук, В. Тацій та інші.

Слід зазначити, що багатолітня практика функціонування парламентів різних країн дає підстави стверджувати про широке застосування в структурі парламен-

тів ряду країн двопалатності. Так, конституції низки країн, прийняті у ІХ столітті, передбачали двопалатний парламент. Так, згідно конституційних актів 1867 р. Австрії, рейхсрат складався з двох палат, а саме: палати господ і палати депутатів. Згідно Конституції Бельгії 1831 р., законодавчу владу здійснював парламент, що складався з двох палат – палати представників і сенату. Двопалатний парламент також передбачався конституціями Данії (1849 р.), Іспанії (1876 р.), Голландії (1887 р.), Норвегії (1814 р.), Португалії (1829 р.), Швеції (1809 р.), Японії (1889 р.), США (1787 р.) та інших країн. Двопалатна структура парламенту передбачалась і низкою конституцій зарубіжних країн, прийнятих у першій половині ХХ століття. Так, згідно Конституційної хартії Чехословацької республіки від 29 лютого 1920 р., законодавча влада здійснювалась національними зборами, які склалися з двох палат: палати представників і сенату. Згідно Конституції Польщі 1921 р., законодавчу владу здійснювали сейм і сенат. Конституція Румунії 1923 р. передбачала, що законодавчу владу в країні здійснювали спільно король і національне представництво, яке поділялося на двоє зборів: сенат і палату депутатів. У наш час у ряді країн (Франція, Італія, Іспанія, Польща, Румунія, Словенія, Чехія, Хорватія та інші) також функціонують двопалатні парламенти.

У процесі пошуку оптимальної моделі бікамерального парламенту в Україні треба буде вирішувати низку питань, пов'язаних з назвою палат парламенту, порядком їх формування, складом членів палат, внутрішньою структурою палат, їх компетенцією тощо. У цьому разі у нагоді буде величезний досвід організації та діяльності двопалатних парламентів у зарубіжних країнах. Так, наприклад, сучасні конституції країн, в яких передбачені двопалатні парламенти, містять норми, котрі присвячені порядку утворення верхньої палати парламенту, вимогам до кандидатів у члени цієї палати. Так, у Республіці Білорусь, згідно Конституції 1996 р., діє двопалатний парламент – Національні збори. Верхня палата – Рада Республіки є палатою територіального представництва. При цьому, згідно статті 91 Конституції, "від кожної області і міста Мінська таємним голосуванням обирається на засіданнях депутатів місцевих Рад базового рівня кожної області і міста Мінська по вісім членів Ради Республіки. Вісім членів Ради Республіки призначаються Президентом Республіки Білорусь". На змішаних засадах формується верхня палата парламенту Італії, яка є унітарною державою. Так, Сенат Республіки складається з 315 депутатів. При цьому 232 сенатори обираються за мажоритарною системою. Окрім того, додає 5 найбільш відомих громадян, які "прославили Вітчизну визначними досягненнями у соціальній, науковій, художній і літературній сферах", призначаються Президентом сенаторами довічно. Крім того сенатором "по праву і довічно, якщо він не відмовиться від цього" міг бути кожний колишній Президент Республіки. В Республіці Казахстан верхню палату парламенту – Сенат утворюють депутати, обрані від кожної області, міста республіканського значення і столиці Республіки Казахстан. Члени

Сенату обираються на спільному засіданні депутатів усіх представницьких органів, відповідно області, міста республіканського значення і столиці Республіки Казахстан. Сім членів Сенату призначає Президент Республіки на строк повноважень Сенату.

Немало варіантів порядку формування верхньої палати майбутнього парламенту України пропонується прихильниками впровадження двопалатного парламенту в країні. При цьому більшість з них вважають за доцільне формувати верхню палату парламенту України шляхом обрання його членів місцевими органами самоврядування. Така точка зору має право на існування. Думається, що при визначенні порядку формування верхньої палати парламенту України слід врахувати досвід зарубіжних країн, конституції яких передбачають входження до верхньої палати цих країн вищих посадових осіб, зокрема Президентів, призначених главами держав достойних громадян країни тощо.

Основні засади організації та діяльності верхньої палати парламенту України в разі його передбаченості повинні бути закріплені у Основному Законі України, Регламенті парламенту України. Доцільно також прийняти окреме Положення про верхню палату парламенту.

У підготовлених на початку 1990-х років проектах Конституції України, сучасній юридичній літературі містяться пропозиції стосовно назви другої палати українського парламенту. Так, В. В. Речицький вважає за доцільне мати в Україні Національні збори, які б склалися з двох палат: Палати земельних представників і Палати депутатів. Існують пропозиції називати верхню палату парламенту України Сенатом. Висловлена також пропозиція називати парламент України Національними зборами України, які складаються з двох палат, а саме: Рада Послів і Рада Депутатів.

Таким чином, проблема впровадження в Україні двопалатного парламенту на сьогоднішній день вельми актуальна і вимагає всебічного дослідження.

П. М. Рабінович,

професор кафедри теорії та філософії права Львівського національного університету імені Івана Франка, доктор юридичних наук, академік НАПрН України

ПОТРЕБОВЕ ПРАВОРОЗУМІННЯ: ВИХІДНІ ЗАСАДИ ТА СУТНІСНО-ЕВРИСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ

Вступні зауваги. Проведені під моїм керівництвом на юридичному факультеті Львівського національного університету ім. І. Франка протягом 2003-2005 рр. емпірико-етимологічні дослідження правоназв у 50-ти мовах світу виявили,